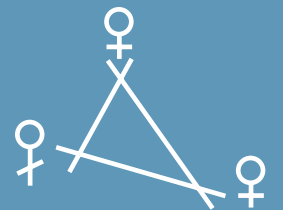

KADININ
İNSAN HAKLARI
EĞİTİMİ
(KİHE)

2.
OTURUM

KATILIMCI KİTAPÇIĞI
**ANAYASAL
HAKLAR**

KADININ İNSAN HAKLARI
YENİ ÇÖZÜMLER DERNEĞİ

İÇİNDEKİLER

Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Kadınlar İçin Kadının İnsan Hakları Eğitimi
Katılımcı Kitapçığı No: 2

1. Basım, İstanbul, 2200 adet basılmıştır.
Mart 2016

HAZIRLAYANLAR

Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği tarafından geliştirilen Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı’na (KİHEP) ait materyallerden Nigar Etizer Karacık ve Gülşah Seral tarafından uyarlanıp derlenmiş, Duygu Şahin tarafından basıma hazırlanmıştır.

YAPIM ve UYGULAMA

Myra

BASKI

İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Atatürk Cad. Göl Sok. No: 1 Yenibosna
Bahçelievler / İSTANBUL - TÜRKİYE
Tel: 0212 656 49 97

Bu eğitim materyalleri, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) finansmanı ile yürütülmekte olan “Kadınlar için Daha Çok ve Daha İyi İşler: Türkiye’de İnsana Yakışır İş için Kadınların Güçlendirilmesi” projesi kapsamındaki “Mesleki Eğitim Kurslarına Katılan Kadınlar için Kadının İnsan Hakları Eğitimi” için Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği tarafından hazırlanmıştır. Bu ve diğer eğitim materyallerindeki içerik ve görsel malzemeler, ILO’nun herhangi bir görüşünü yansıtmaz. Bu yayında yer alan görüşlerden ILO ve SIDA sorumlu tutulamaz.

© Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği / Women for Women’s Human Rights - New Ways

TANIMLAR **4**

T.C. ANAYASASI’NIN ANA HATLARI **6**

ANAYASAL HAKLAR VE ÖDEVLER **11**

ANAYASA MAHKEMESİ’NE BİREYSEL BAŞVURU NASIL YAPILIR? **14**

ANAYASA MAHKEMESİ’NE YAPILAN BİREYSEL BAŞVURULAR **15**

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI **16**

DEMOKRATİK BİR DEVLETTE TOPLUMUN/BİREYLERİN
SİYASETE KATILIM YÖNTEMLERİ **16**

ALİŞTİRMA **17**

TANIMLAR

ANAYASA NEDİR?

Anayasa, devletin temel organlarını, bunların yapısını, işlevlerini ve yetkilerini, birbirleriyle olan ilişkilerini ve bunların karşısında vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini düzenleyen kurallar bütünüdür. Ulusal düzeyde en bağlayıcı yasaların yer aldığı metindir. İki türlü işlevi vardır. Bir yönüyle devletin işleyişini, ikinci yönüyle de yurttaşların devlet karşısında temel hak ve özgürlüklerini düzenler.

ANAYASAL HAKLAR NEDİR?

Anayasal haklar, bireylerin anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlükleridir.

EŞİTLİK NEDİR?

Ahlâki ve toplumsal bir ideal olarak, insanların birbirleriyle, aynı insan doğasına sahip olmak bakımından, aynı konum ve değerde olmaları hali. İnsanların birbirleriyle eşdeğerde olduğunu, bundan dolayı insanlar arasında ayırım gözetilmemesi gerektiğini dile getiren ilke.

KANUN ÖNÜNDE EŞİTLİK NEDİR?

TC Anayasası 10. Maddesi şeklinde düzenlenen “kanun önünde eşitlik” ilkesi, Anayasa’nın en temel ilkelerinden biridir. Bu maddeye göre:

Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla

yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

AYRIMCILIK NEDİR?

Ayrımcılık, bir kişiye ya da gruba, belli özelliklerinden dolayı (ırk, renk, cinsiyet, cinsel yönelim, dil, din, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum, siyasi veya diğer görüşlere bağlı olarak) önyargılı davranmaya denir. Ayrımcılık içeren davranışlar, olumlu ya da olumsuz yönde olabilir. Ancak, ayrımcılık dendiğinde genellikle olumsuz anlam anlaşılır.

OLUMLU AYRIMCILIK (GEÇİCİ ÖZEL ÖNLEMLER) NEDİR?

Olumlu ayrımcılık, kadınların hak ve fırsat eşitliğine gerçekten sahip olabilmesi ve toplumda erkeklerle eşit konuma gelebilmesi için, bugüne kadar yapılmış haksızlıkların etkisini telafi edecek destek ve teşviklerin uygulanması demek. Örneğin, üniversitelerde veya karar alma mekanizmalarında kızlar/kadınlar için kota (belli bir kontenjan) koymak, işe alımlarda kadınlara öncelik tanımak, belirli oranlarda kadın yönetici istihdam eden işyerlerine bazı kolaylıklar sağlamak, gibi.

Anayasa’nın eşitlik maddesinde geçen “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet,

bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz,” ifadesi, olumlu ayrımcılığa işaret eder. Ancak hem diğer kanun metinlerine referans olması, hem de kanun uygulayıcılar için konuyu somutlaştırması açısından, bu maddenin daha ayrıntılı bir biçimde tanımlanması ve söz konusu tedbirlerin neler olabileceğinin belirtilmesi daha sağlıklı olur. Çünkü dünyada ve Türkiye’deki uygulamalar, zaman içinde, kanundaki kadın-erkek eşitliğinin gerçek hayattaki kadın-erkek eşitsizliğini gidermekte yetersiz kaldığını ortaya koymuş ve “olumlu ayrımcılık” veya “geçici özel önlemler” kavramı bu yüzden gündeme gelmiştir.

Madde bu haliyle, örneğin parlamento ve siyasette kadınların temsil olanaklarının genişletilmesi, ayrımcı kanunların değiştirilmesi, toplumsal hayata eşit katılımın sağlanması, devlet kadrolarında çalışma olanaklarının genişletilmesi, iş hayatında ve eğitimde erkeklerle fırsat eşitliğinin sağlanması eşitlik ilkesine aykırı sayılamaz diyor, ama bunları hayata geçirecek fiili bir adım atmıyor. Dolayısıyla mevcut Anayasa aslında “olumlu ayrımcılık” kavramını bir devlet politikası haline getirmiyor ve kadınlar için “fiili eşitliği” aslında güvence altına almıyor.

ANAYASA’DA AYRIMCILIK

Anayasa’da ayrımcılık açıkça tanımlanmamıştır. Ancak Türkiye’nin taraf olduğu BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) gereğince de fiili kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik “geçici özel önlemlerin” yasalarımızda yer alması gerekiyor. CEDAW Komitesi 2010 yılında, Türkiye oturumunda hükümetten Sözleşme’ye

uyumasını isteyerek Türkiye yasalarında yaşamın her alanında kadına yönelik ayrımcılığı yasaklayan bir madde olmamasını ve devletin kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele mevzuatının bulunmamasını eleştirdi, kadına yönelik ayrımcılığı yasaklamasını tavsiye etti. Ayrıca Türkiye’den kadına yönelik ayrımcılığı açıkça tanımlamasını ve yaşamın her alanında kadına yönelik ayrımcılığın her türünü açıkça yasaklayan kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele kanunu hazırlayıp yürürlüğe koymasını istedi.

Tanımı olmasa da, ayrımcılık suçu Ceza Kanunu’nun 122. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle; bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini, bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını, bir kişinin işe alınmasını, bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını, engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Buna göre ayrımcılık ancak nefrete bağlı olarak yapılmışsa ve sadece ekonomik veya sosyal bir faydayı önlemişse suç sayılıyor.

Özetle, Anayasa’da ayrımcılığın ayrıntılı bir biçimde tanımlanmasına ihtiyaç olduğu açıktır.

TC ANAYASASI'NIN ANA HATLARI

TC ANAYASASI

BİRİNCİ KISIM GENEL ESASLAR

MADDE 1 Devletin Şekli

MADDE 2 Cumhuriyetin Nitelikleri

MADDE 3 Devletin Bütünlüğü, Resmî Dili Bayrağı, Millî Marşı ve Başkenti

MADDE 4 Değiştirilmeyecek Hükümler

MADDE 5 Devletin Temel Amaç ve Görevleri

MADDE 6 Egemenlik

MADDE 7 Yasama Yetkisi

MADDE 8 Yürütme Yetkisi ve Görevi

MADDE 9 Yargı Yetkisi

MADDE 10 Kanun Önünde Eşitlik

MADDE 11 Anayasanın Bağlayıcılığı ve Üstünlüğü

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

Birinci Bölüm GENEL HÜKÜMLER

MADDE 12 Temel Hak ve Hürriyetlerin Özelliği

MADDE 13 Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması

MADDE 14 Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması

MADDE 15 Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması

MADDE 16 Yabancıların Durumu

İkinci Bölüm KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ

MADDE 17 Kişinin Dokunulmazlığı, Maddî ve Manevî Varlığı

MADDE 18 Zorla Çalıştırma Yasağı

MADDE 19 Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması

MADDE 20 Özel Hayatın Gizliliği

MADDE 21 Konut Dokunulmazlığı

MADDE 22 Haberleşme Hürriyeti

MADDE 23 Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti

MADDE 24 Din ve Vicdan Hürriyeti

MADDE 25 Düşünce ve Kanaat Hürriyeti

MADDE 26 Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti

MADDE 27 Bilim ve Sanat Hürriyeti Basın ve Yayınla İlgili Hükümler

MADDE 28 Basın Hürriyeti

MADDE 29 Süreli ve Süresiz Yayın Hakkı

MADDE 30 Basın Araçlarının Korunması

MADDE 31 Kamu Tüzel Kişilerinin Elindeki Basın Dışı Kitle Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı

MADDE 32 Düzeltme ve Cevap Hakkı Toplantı Hak ve Hürriyetleri

MADDE 33 Dernek Kurma Hürriyeti

MADDE 34 Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkı

MADDE 35 Mülkiyet Hakkı

Hakların Korunmasıyla İlgili Hükümler

MADDE 36 Hak Arama Hürriyeti

MADDE 37 Kanunî Hâkim Güvencesi

MADDE 38 Suç ve Cezalara İlişkin Esaslar

MADDE 39 İspat Hakkı

MADDE 40 Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması

Üçüncü Bölüm SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER

MADDE 41 Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları

MADDE 42 Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi

Kamu Yararı

MADDE 43 Kıyılardan Yararlanma

MADDE 44 Toprak Mülkiyeti

MADDE 45 Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması

MADDE 46 Kamulaştırma

MADDE 47 Devletleştirme ve Özelleştirme

MADDE 48 Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti Çalışma İle İlgili Hükümler

MADDE 49 Çalışma Hakkı ve Ödevi

MADDE 50 Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı

MADDE 51 Sendika Kurma Hakkı

MADDE 52 (Mülga)

MADDE 53 Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı

MADDE 54 Grev Hakkı ve Lokavt

MADDE 55 Ücrette Adalet Sağlanması

Sağlık, Çevre ve Konut

MADDE 56 Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması

MADDE 57 Konut Hakkı

Gençlik ve Spor

MADDE 58 Gençliğin Korunması

MADDE 59 Sporun Geliştirilmesi

Sosyal Güvenlik Hakları

MADDE 60 Sosyal Güvenlik Hakkı

MADDE 61 Sosyal Güvenlik Bakımından Özel Olarak Korunması Gerekenler

MADDE 62 Yabancı Ülkelerde Çalışan Türk Vatandaşları

MADDE 63 Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması

MADDE 64 Sanatın ve Sanatçının Korunması

MADDE 65 Devletin İktisadî Ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları

Dördüncü Bölüm SİYASÎ HAKLAR VE ÖDEVLER

MADDE 66 Türk Vatandaşlığı

MADDE 67 Seçme, Seçilme ve Siyasî Faaliyette Bulunma Hakları

Siyasî Partilerle İlgili Hükümler

MADDE 68 Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Ayrılma

MADDE 69 Siyasî Partilerin Uyacakları Esaslar

Kamu Hizmetlerine Girme Hakkı

MADDE 70 Hizmete Girme

MADDE 71 Mal Bildirimi

MADDE 72 Vatan Hizmeti

MADDE 73 Vergi Ödevi

MADDE 74 Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı

ÜÇÜNCÜ KISIM CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

Birinci Bölüm YASAMA

Türkiye Büyük Millet Meclisi

MADDE 75 Kuruluşu

MADDE 76 Milletvekili Seçilme Yeterliliği

MADDE 77 Türkiye Büyük Millet Meclisinin Seçim Dönemi

MADDE 78 Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Geriye Bırakılması ve Ara Seçimleri

MADDE 79 Seçimlerin Genel Yönetim ve Denetimi

Üyelikle İlgili Hükümler

MADDE 80 Milletın Temsili

MADDE 81 Andiçme

MADDE 82 Üyelikle Bağdaşmayan İşler

MADDE 83 Yasama Dokunulmazlığı

MADDE 84 Milletvekilliğinin Düşmesi

MADDE 85 İptal İstemi

MADDE 86 Ödenek ve Yolluklar

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Görev ve Yetkileri

MADDE 87 Genel Olarak

MADDE 88 Kanunların Teklif Edilmesi ve Görüşülmesi

MADDE 89 Kanunların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması

MADDE 90 Milletlerarası Andlaşmaları Uygun Bulma

MADDE 91 Kanun Hükümünde Kararname Çıkarma Yetkisi

MADDE 92 Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Faaliyetleri ile İlgili Hükümler

MADDE 93 Toplanma ve Tatil

MADDE 94 Başkanlık Divanı

MADDE 95 İçtüzük, Siyasî Parti Grupları ve Kolluk İşleri

MADDE 96 Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

MADDE 97 Görüşmelerin Açıklığı ve Yayımlanması

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

MADDE 98 Genel Olarak

MADDE 99 Gensoru

MADDE 100 Meclis Soruşturması

İkinci Bölüm YÜRÜTME

Cumhurbaşkanı

MADDE 101 Nitelikleri ve Tarafsızlığı

MADDE 102 Seçimi

MADDE 103 Andiçmesi

MADDE 104 Görevleri ve Yetkileri

MADDE 105 Sorumluluk ve Sorumsuzluk Hali

MADDE 106 Cumhurbaşkanına Vekillik Etmek

MADDE 107 Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği

MADDE 108 Devlet Denetleme Kurulu

Bakanlar Kurulu

MADDE 109 Kuruluş

MADDE 110 Göreve Başlama ve Güvenoyu

MADDE 111 Görev Sırasında Güvenoyu

MADDE 112 Görev ve Siyasî Sorumluluk

MADDE 113 Bakanlıkların Kurulması ve Bakanlar

MADDE 114 Seçimlerde Geçici Bakanlar Kurulu

MADDE 115 Tüzükler

MADDE 116 Türkiye Büyük Millet Meclisi Seçimlerinin Cumhurbaşkanınca Yenilenmesi Millî Savunma

MADDE 117 Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı

MADDE 118 Millî Güvenlik Kurulu

Olağanüstü Yönetim Halleri

MADDE 119 Tâbi Afet ve Ağır Ekonomik Bunalım Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı

MADDE 120 Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Sebebiyle Olağanüstü Hal İlanı

MADDE 121 Olağanüstü Hallerle İlgili Düzenleme

MADDE 122 Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş İlanı

İdare / İdarenin Esasları

MADDE 123 İdarenin Bütünlüğü ve Kamu Tüzel Kişiliği

MADDE 124 Yönetmelikler

MADDE 125 Yargı Yolu

İdarenin Kuruluşu

MADDE 126 Merkezi İdare

MADDE 127 Mahalli İdareler

Kamu Hizmeti Göreviyle İlgili Hükümler

MADDE 128 Genel İlkeler

MADDE 129 Görev ve Sorumlulukları, Disiplin Kovuşturmasında Güvence

Yükseköğretim Kurumları ve Üst Kuruluşları

MADDE 130 Yükseköğretim Kurumları

MADDE 131 Yükseköğretim Üst Kuruluşları

MADDE 132 Yükseköğretim Kurumlarından Özel Hükümlere Tâbi Olanlar

MADDE 133 Radyo ve Televizyon Kuruluşları ve Kamuyla İlişkili Haber Ajansları

MADDE 134 Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

MADDE 135 Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşu

MADDE 136 Diyanet İşleri Başkanlığı

MADDE 137 Kanunsuz Emir

Üçüncü Bölüm YARGI

Genel Hükümler

MADDE 138 Mahkemelerin Bağımsızlığı

MADDE 139 Hâkimlik ve Savcılık Teminatı

MADDE 140 Hâkimlik ve Savcılık Mesleği

MADDE 141 Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması

MADDE 142 Mahkemelerin Kuruluşu

MADDE 143 Devlet Güvenlik Mahkemeleri (Mülga)

MADDE 144 Adalet Hizmetlerinin Denetimi

MADDE 145 Askerî Yargı

Yüksek Mahkemeler /Anayasa Mahkemesi

MADDE 146 Kuruluşu**MADDE 147** Üyelğin Sona Ermesi**MADDE 148** Görev ve Yetkileri**MADDE 149** Çalışma ve Yargılama Usulü**MADDE 150** İptal Davası**MADDE 151** Dava Açma Süresi**MADDE 152** Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi**MADDE 153** Anayasa Mahkemesinin Kararı**MADDE 154** Yargıtay**MADDE 155** Danıştay**MADDE 156** Askerî Yargıtay**MADDE 157** Askerî Yüksek İdare Mahkemesi**MADDE 158** Uyuşmazlık Mahkemesi**MADDE 159** Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu**MADDE 160** Sayıştay**DÖRDÜNCÜ KISIM****MALÎ VE EKONOMİK HÜKÜMLER****Birinci Bölüm****MALÎ HÜKÜMLER****Bütçe****MADDE 161** Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması**MADDE 162** Bütçenin Görüşülmesi**MADDE 163** Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları**MADDE 164** Kesinhesap**MADDE 165** Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi**İkinci Bölüm****EKONOMİK HÜKÜMLER****MADDE 166** Planlama; Ekonomik ve Sosyal Konsey**MADDE 167** Piyasaların Denetimi ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi**MADDE 168** Tabii Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi**Ormanlar ve Orman Köylüsü****MADDE 169** Ormanların Korunması ve Geliştirilmesi**MADDE 170** Orman Köylüsünün Korunması**MADDE 171** Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi

Tüketiciler İle Esnaf ve Sanatkarın Korunması

MADDE 172 Tüketicinin Korunması**MADDE 173** Esnaf ve Sanatkarın Korunması**BEŞİNCİ KISIM****ÇEŞİTLİ HÜKÜMLER****MADDE 174** İnkılap Kanunlarının Korunması**ALTINCI KISIM****GEÇİCİ HÜKÜMLER**

GEÇİCİ MADDE 1- GEÇİCİ MADDE 16

YEDİNCİ KISIM**SON HÜKÜMLER****MADDE 175** Anayasanın Değiştirilmesi**MADDE 176** Başlangıç ve Kenar Başlıklar**MADDE 177** Anayasanın Yürürlüğe Girmesi

ANAYASAL HAKLAR VE ÖDEVLER

MEVCUT ANAYASA'DAKİ TEMEL HAKLAR VE ÖDEVLER

Anayasa'da Temel Haklar ve Ödevler başlığını taşıyan 2. Kısım'da "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" (madde 12) denmekte ve bu temel hak ve hürriyetler "Kişinin Hakları ve Ödevleri," "Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler" ve "Siyasi Haklar ve Ödevler" başlıkları altında düzenlenmektedir. Bu hak ve ödevler, Türkiye'de yaşayan herkesin günlük yaşamını doğrudan etkileyen maddelerdir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

KİŞİNİN HAKLARI VE ÖDEVLERİ¹

MADDE 17 Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz... Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz...

MADDE 18 Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya (karşılıksız çalıştırma) yasaktır...

MADDE 19 Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir... Şekil ve şartları kanunda gösterilen... esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin

¹ 2001 Anayasa değişiklikleriyle, örneğin 19, 20, 21 ve 22. maddelerle güvence altına alınan haklarımızın uygulamaya geçirilmesi için bir de süre belirlenmiştir. Bu süreler, hakların kullanımı açısından son derece önemlidir ve yargıcın derhal olaya el koymasını sağlamaya yöneliktir.

uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir...

MADDE 20 Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz...usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça...kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz... Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir.

MADDE 21 Kimsenin konutuna dokunulamaz... usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça... kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri

bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve binadaki eşyaya el konulamaz...

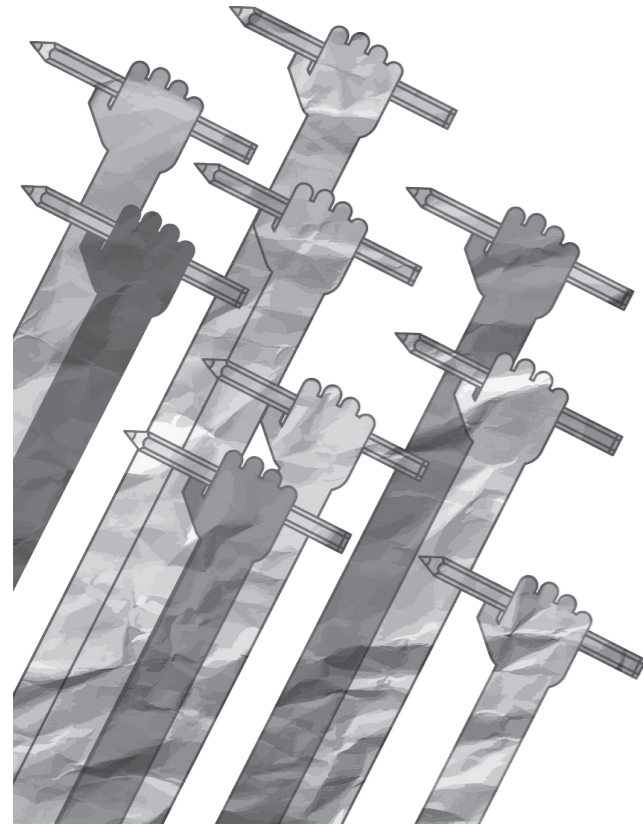
MADDE 22 Herkes haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır... verilmiş hâkim kararı olmadıkça...kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz...

MADDE 23 Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir...

MADDE 24 Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir...

MADDE 25 Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir...

MADDE 26 Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir...

MADDE 27 Herkes bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma yapma hakkına sahiptir...

MADDE 33 Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir...

MADDE 34 Herkes, önceden izin almadan, silahlı ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir...

MADDE 35 Herkes mülkiyet ve miras hakkına sahiptir...

MADDE 36 Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir...

MADDE 40 Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir. Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır...

SOSYAL VE EKONOMİK HAKLAR VE ÖDEVLER

MADDE 41 Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır... Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.

MADDE 42 Kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz...

MADDE 48 Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir...

MADDE 49 Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir...

MADDE 50 Kimse, yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmaz...

MADDE 51 Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için, önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma hakkına sahiptirler...

MADDE 55 Ücret emeğin karşılığıdır. Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da göz önünde bulundurulur...

MADDE 56 Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir...

SİYASİ HAKLAR VE ÖDEVLER

MADDE 67 Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halkoylamasına katılma hakkına sahiptir...

MADDE 68 Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir...

MADDE 74 Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye’de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne yazı ile başvurma hakkına sahiptir... Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına

sahiptir... Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na bağlı olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişiyle ilgili şikâyetleri inceler.

MADDE 125 İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.

MADDE 148 Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurabilir... Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

ANAYASA MAHKEMESİ'NE BİREYSEL BAŞVURU NASIL YAPILIR?

Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmak için öncelikle bir bireysel başvuru formu doldurmak gerekiyor. Bu formu İnternet'te bulabilirsiniz (<http://www.anayasamahkemesinebasvuru.com/78-icerik/86-bireysel-basvuru-nasil-yapilir.html>). Ardından form doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne verilebileceği gibi, ülke içindeki mahkemeler veya yurtdışındaki temsilcilikler aracılığıyla Anayasa Mahkemesi'ne gönderilebilir. Anayasa Mahkemesi dışındaki mahkemeler ya da yurtdışı temsilcilikler vasıtasıyla yapılan bireysel başvurular, doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne ulaştırılır.

Bireysel başvuru asla posta, İnternet, telgraf gibi iletişim araçları aracılığıyla yapılamaz, yapılırsa da incelemeye alınmadan reddedilir. Başvuru sonrasında başlayan yargı süreci boyunca da hiçbir bilgi veya belge, posta ve diğer iletişim araçlarıyla Anayasa Mahkemesi'ne ulaştırılmaya çalışılmamalıdır. Anayasa Mahkemesi ile yapılacak tüm yazışmalar, doğrudan mahkemeye ya da ülke içindeki mahkemeler veya yurtdışı temsilcilikleri aracılığıyla yapılmalıdır.

Yurt içinde hukuk yolları tükenirse, kişinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) başvuru hakkı vardır. Ülkemiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne 1954 yılında taraf olmuş, AİHM'e bireysel başvuru yolunu 1987'de AİHM'in zorunlu yargılama yetkisini ise

1990'da kabul etmiştir. AİHM önünde ülkemiz aleyhine açılmış 2011 yılı sonu itibarıyla yaklaşık 20 bin civarında dava görülmeyi beklemektedir. AİHM'e bireysel başvuruda bulunmak için öncelikle bir bireysel başvuru formu doldurmak gerekiyor. Bu formu İnternet'te bulabilirsiniz (<http://www.inhak.adalet.gov.tr/basvuru/form.pdf>). Form doldurulduktan sonra, formun en son sayfasında belirtilen adrese posta yoluyla gönderilmelidir.

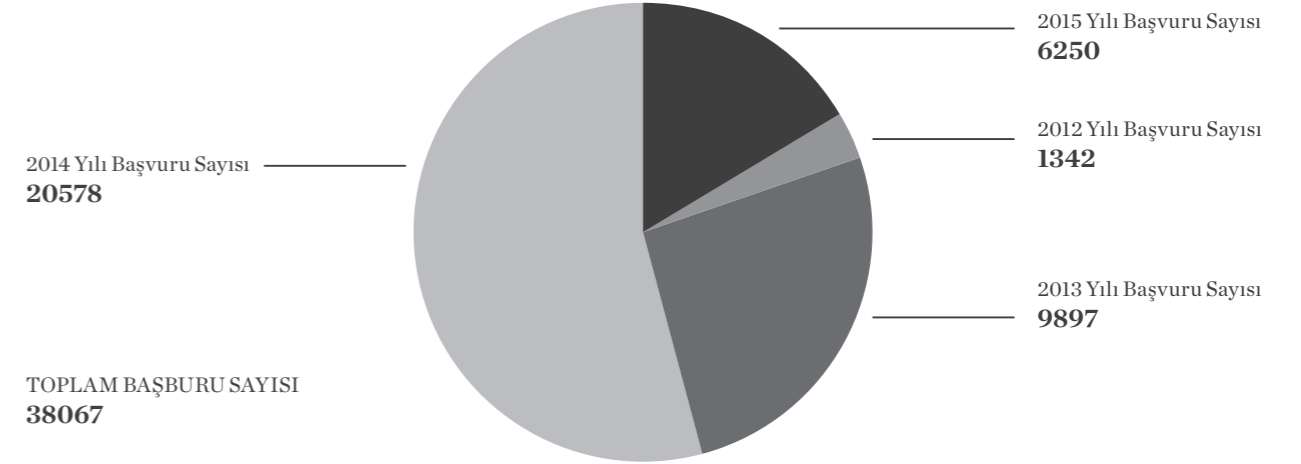
Bu başvuruların bir avukat aracılığıyla yapılması, sürecin en doğru biçimde ilerlemesini kolaylaştıracaktır. Maddi olarak buna gücünüz yetmiyorsa barolara bağlı Adli Yardım Büroları'na başvurup ücretsiz avukat talep edebilirsiniz.

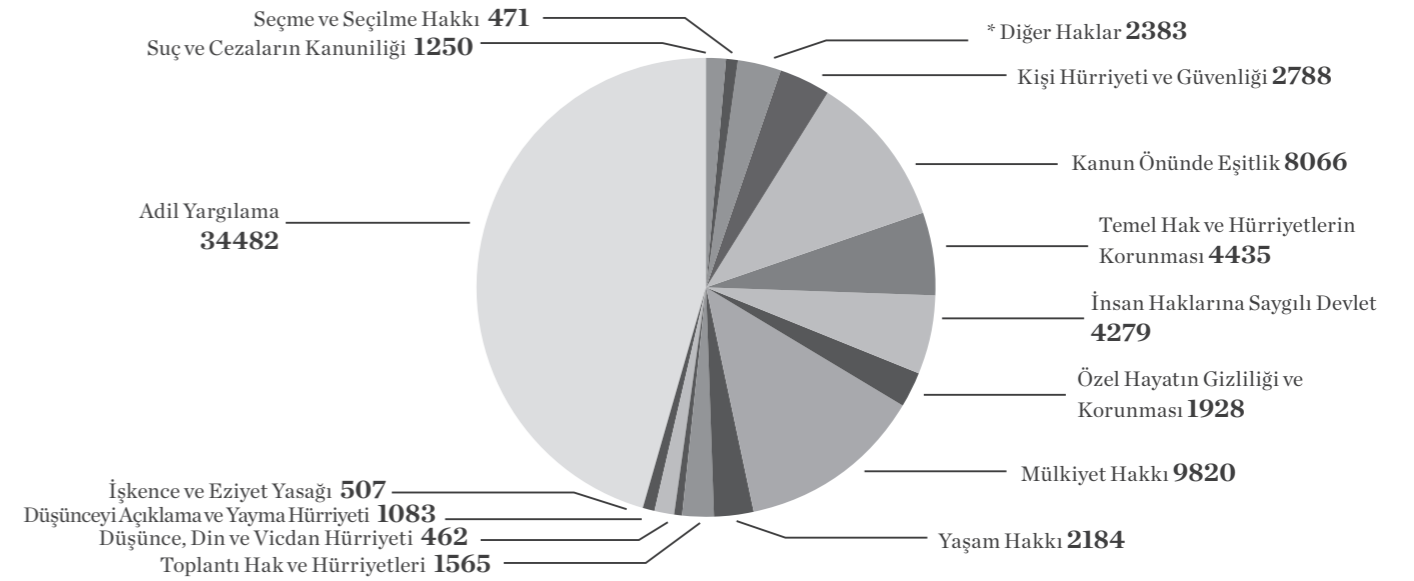
ANAYASA MAHKEMESİ'NE YAPILAN BİREYSEL BAŞVURULAR

Anayasa Mahkemesi'nin 10 Nisan 2015'te yayımladığı rapora göre, Eylül 2012-Nisan 2015 arasında yapılan bireysel başvuru istatistikleri şöyle:

23 EYLÜL 2012 - 10 NİSAN 2015 TARİHLERİ ARASI BİREYSEL BAŞVURU İSTATİSTİKLERİ

İhlal edildiği iddia edilen haklara göre yapılan başvuru istatistikleri ise şöyle:

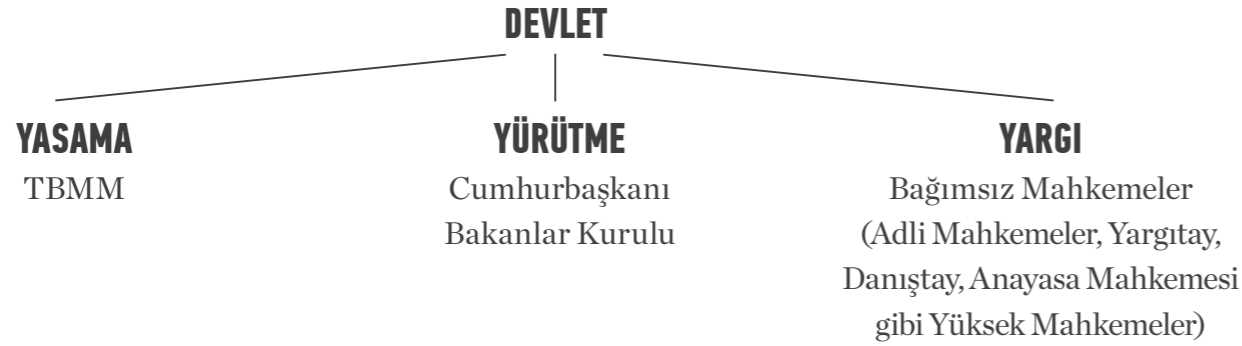

* (Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları, Eğitim Hakkı, Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılması, Temel Hak ve Özgürlüklerin Durdurulması, Yabancıların Durumu, zorla Çalıştırma Yasağı)

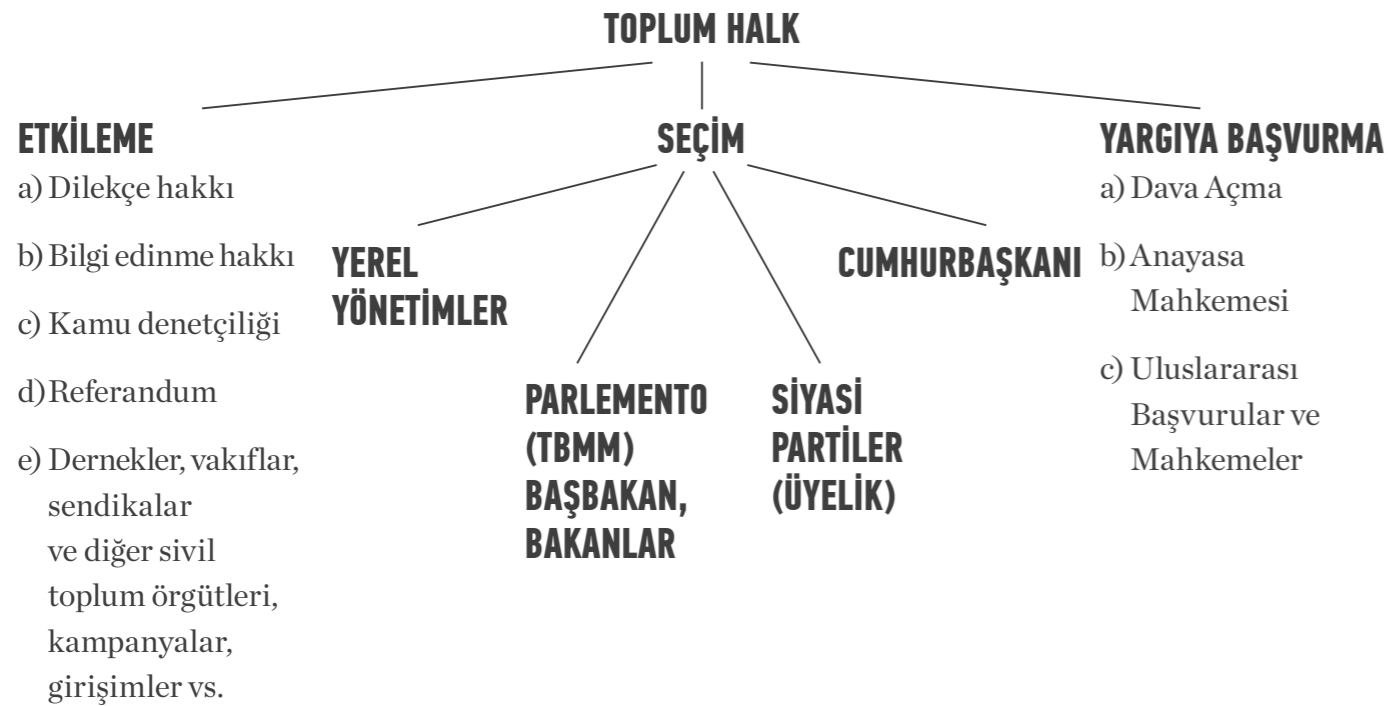
** Başvurucunun bir başvuruda birden fazla hakkının ihlal edildiğini ileri sürebileceği dikkate alınmalıdır. (Örneğin aynı başvuruda adil yargılama hakkının ve mülkiyet hakkının ihlali birlikte ileri sürülebilir. Bu durumda başvuru iki farklı şikayet altında da not edilmektedir.) Bu nedenle tablodaki rakamların toplamı, toplam bireysel dosya sayısından daha fazladır.

Kaynak: http://www.anayasa.gov.tr/files/bireyselBasvuru/23_eylul_2012_10_nisan_2015.pdf

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI

DEMOKRATİK BİR DEVLETTE TOPLUMUN/HALKIN/ BİREYLERİN SİYASETE KATILIM YÖNTEMLERİ

ALIŞTIRMA

KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ TEMELİNDE KADINLARIN HAKLARININ İNSAN HAKLARI EVRENSSEL BEYANNAMESİ VE TC ANAYASASI ÇERÇEVESİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

İNSAN HAKLARI EVRENSSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
	<p>Madde 1 Ayrımcılığın Tanımı</p> <p>Sözleşmeye göre, kadınların insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kadınların bu hak ve özgürlükleri kullanmasını veya uygulamaya geçirmesini zorlaştıran veya engelleyen cinsiyete dayalı bütün ayırım, dışlama veya kısıtlamalar, kadına karşı ayrımcılık olarak tanımlanır.</p>	
	<p>Madde 2 Hukuki alanda tedbirler alma yükümlülüğü</p> <p>Hükümetler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığa karşı çıkar ve buna son vermek için çalışır. Halen geçerli olan bütün ayrımcı yasaları, gelenekleri ve düzenlemeleri kaldırmak buna dâhildir.</p> <p>Hükümetler kadınların ilerlemesini sağlamak ve haklarını erkeklerle eşit oranda olacak biçimde korumak için uygun her türlü adımı atar.</p>	

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
	<p>Madde 3 Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü</p> <p>Taraf Devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere, erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla, mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerekli her türlü tedbiri alır.</p>	
	<p>Madde 4 Geçici Özel Tedbirler</p> <p>Hükümetler kadınların ilerlemesini sağlamak için olumlu ayrımcılık uygulamalarını yaşama geçirebilir. Bu uygulamalar ayrımcı olarak nitelendirilmez.</p>	
	<p>Madde 5 Cinsiyet Rollerini ve Basmakalıplar</p> <p>Hükümetler ayrımcılığı ve kadınların basmakalıp toplumsal cinsiyet rollerini sürdürmeye yarayan kültürel ve geleneksel uygulamaları sonlandırmak için gayret eder.</p>	
	<p>Madde 6 Kadın Ticareti ve Fahişelik</p> <p>Hükümetler kadın ticaretini ve fahişeliğin istismarını sonlandırmak için çalışır.</p>	

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
	<p>Madde 7 Siyasal ve Kamusal Yaşam</p> <p>Hükümetler kadınların siyasal ve kamusal yaşamda uğradığı ayrımcılığı sonlandırmak için çalışır ve kadınlara siyasi partilerde, savunuculuk gruplarında ve sivil toplum kuruluşlarında oy kullanma, seçilme ve bunlara etkin katılma hakkını sağlar.</p>	
	<p>Madde 8 Uluslararası Düzeyde Katılım</p> <p>Hükümetler kadınların uluslararası düzeyde hükümeti temsil etme ve uluslararası örgütlere katılma fırsatını sağlamaya yönelik adımlar atar.</p> <p>Madde 9 Uyrak</p> <p>Hükümetler kadınlara kendilerinin ve çocuklarının uyraklığını değiştirme veya tutma konusunda eşit haklar tanırlar.</p>	
	<p>Madde 10 Eğitimde Eşit Haklar</p> <p>Hükümetler eğitimde kadınlara karşı ayrımcılığı sonlandırmak için adımlar atar. Kadın ve erkeklerin eğitim ve mesleki rehberlik imkânlarına eşit oranda erişmesi, öğrenim ve donanım açısından aynı müfredat, sınav ve standartlara tabi olması ve burs ve hibelere eşit oranda erişmesi bunlara dâhildir.</p>	

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
	Madde 11 İş Yaşamı Hükümetler işyerinde kadınlara karşı ayrımcılığı sonlandırmak için adımlar atar. Kadınlar iş alanında erkeklerle aynı haklara sahip olacak, bunun yanında doğum izni kullanacak ve hamilelik sırasında zararlı olabilecek işlere karşı özel olarak korunacaklardır.	
	Madde 12 Sağlık Hizmetleri ve Aile Planlaması Hükümetler sağlık hizmetlerinde kadına karşı ayrımcılığı sonlandıracak ve kadınların, aile planlaması dâhil sağlık hizmetlerine eşit erişimini sağlayacaktır.	
	Madde 13 Ekonomik Yaşam, Spor ve Kültür Hükümetler ekonomik ve toplumsal alanlarda kadına karşı ayrımcılığı sonlandırmak için çalışacaktır. Kadınların aile yardımlarına ve kredilere eşit erişimi sağlanacak, dinence, spor ve kültürel faaliyetlere eşit katılım hakkı olacaktır.	
	Madde 14 Kırsal Kadınlar Hükümetler hizmetlere erişim, eğitim ve iş imkânları ve toplumsal eşitlik alanlarında kırsaldaki kadınların özel ihtiyaçlarının karşılanmasını ve kırsal kadınlara karşı ayrımcılığın sonlandırılmasını sağlayacaktır.	

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ (İHEB) (Kabul Edilme Tarihi: 10 Aralık 1948)	KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ (CEDAW) (Kabul Edilme Tarihi: 3 Eylül 1981)	TC ANAYASASI (1982)
	Madde 15 Kanun Önünde Eşitlik Hükümetler kontrat imzalama, mülk yönetme, mahkemeye çıkma ve konut veya ev seçme dâhil her türlü konuda kadınların erkeklerle eşit olmasını sağlayacaktır.	
	Madde 16 Evlilik ve Yasalar Hükümetler kadınlarla erkeklerin eş seçimi ve evlilikte eşit haklara, evlilik ve boşanma süreçlerinde aynı hak ve sorumluluklara ve çocukların doğumu, evlat edinilmesi ve yetiştirilmesine ilişkin her konuda eşit haklara sahip olmalarını sağlar.	Anayasa'da bunlar düzenlenmemiş, Medeni Kanun'da (TMK) ele alınıyor. <ul style="list-style-type: none"> • Kimse zorla evlendirilemez. • Evlilik yaşı kadın-erkek için aynıdır. • Boşanmada kadın ve erkekler için eşit haklar söz konusudur. • Zorla evlendirme yasaktır. • Velayet hakkı eşittir.

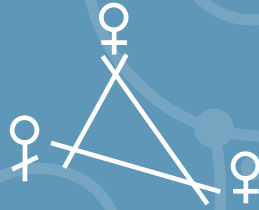
CEDAW metni, Birleşmiş Milletler Kadın Kalkınma Fonu'nun (UNIFEM) "CEDAW Made Easy" (CEDAW'nun Kolaylaştırılmış Hali) adlı yayınından uyarlanmıştır.
<http://www.unifem.org/attachments/products/CEDAWMadeEasy.pdf>

Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği (KİH-YÇ): KİH-YÇ Türkiye’de ve uluslararası düzeyde kadının insan haklarını, eşitliği ve ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını savunan bağımsız bir kadın sivil toplum örgütüdür. 1993 yılında, Türkiye’de ve dünyada kadının insan haklarını geliştirmek amacı ile kurulmuştur. Adı 1993 yılında Viyana’da yapılan Dünya İnsan Hakları Konferansı’nda kadın haklarının insan hakları olarak tanımlanmasından esinlenilerek verilmiştir. KİH-YÇ, hem ulusal hem de uluslararası düzeylerde, kadınların demokratik, eşitlikçi ve barışçı bir toplum düzeninin kurulması ve korunması sürecine özgür bireyler ve eşit yurttaşlar olarak etkin ve yaygın katılımını desteklemektedir.

KADININ İNSAN HAKLARI EĞİTİMİ SERİSİ

KATILIMCI KİTAPÇIKLARI

1. TANIŞMA VE KADININ İNSAN HAKLARI
2. ANAYASAL HAKLAR
3. MEDENİ HAKLAR
4. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ
5. İLETİŞİM
6. KADINA YÖNELİK ŞİDDET
7. ŞİDDETE KARŞI STRATEJİLER
8. KADIN VE SAĞLIK
9. EKONOMİK HAKLAR 1
10. EKONOMİK HAKLAR 2

KADININ İNSAN HAKLARI -YENİ ÇÖZÜMLER DERNEĞİ

Women for Women’s Human Rights (WWHR) - New Ways

İnönü Cad. Saadet Apt. No: 29/6 Gümüşsuyu 34437 İstanbul, Türkiye

Tel: (212) 251 00 29 - Faks: (212) 251 00 65

E-posta: newways@wwhr.org

Web: www.kadinininsanhaklari.org - www.wwhr.org

[f](https://www.facebook.com/KadininInsanHaklariYeniCozumler) KadınInInsanHaklarıYeniCozumler [@kadinih](https://twitter.com/kadinih)